

Л. Христюк

„Борець за діло
народне“

262

06 10

ька Партія Соціалістів - Революціонерів.

П. Христюк

БОРІТЕСЯ - ПОБОРЕТЕ.

„БОРЕЦЬ

ЗА ДІЛО

НАРОДНЕ”

Про І. В. Франка.

Львів. Бібліотека
А. УРСР

Кол. 14
369-58p

Ціна 18 к.

Кр. № 08 с 26.4.1965

Видання Київського Комітету Української Партії
Соціалістів-Революціонерів.

1917.

115 (2-96) 5-49 р. 1/5

2731

Львівська державна
наукова бібліотека
№ 5411

I

1916-го року в травні місяці, 15-го числа пі-
сля тяжких мук помер в Галичині незабутній борець
і страдник за правду на землі, за щастя народне
—Іван Франко. В річницю смерти його ми складаємо
йому свою щиру пошану і низько хилимо голови свої
перед величністю його духа.

Народився Франко року 1856-го, в горяній ча-
стині Галичини, себ то в тій частині нашої землі
української, що перебуває й досі під пануванням
австрійським. Був він бідного роду. Батько Франка
був селянин-коваль. Знав добре своє ремесло, був
хорошої привітливої вдачі, мав добре серце і розум,
та ще до того був людиною працьовитою. Видно все
це передав він і синові своєму Іванові.

За добру та привітну вдачу шанували селяне
Франкового батька и через це кузня старого коваля
день у день була набита людьми. В кузні балакали

селяне про всі свої справи, говорили про своє життя селянське—про своє горе і радість. Дуже полюбив батькову кузню, ці балачки малий хлопець Іван. Він цілими днями не виходив з кузні, та все дуже уважно прислухався та придивлявся до тих розмов, до того життя селянського. І глибоко запало Франкові в серце все те, що в дитячі роки він побачив та почув у кузні. В кузні він побачив щиру душу працюючого народу, побачив його життя тяжке і з того часу навіки оддав свої сили на службу народові. Отам, у тій сільській кузні загорілась у Франка велика любов до свого народу і велика віра в наш трудовий народ, віра в те, що народ таки дійде до свого щастя. Франко побачив, що народ це велетень непереможна сила і твердо увірував в те, що трудящі люде рано чи пізно, а скинуть з себе панське ярмо і заживуть щасливим життям.

Ори, ори й співай ти, велетню, закутий
В недолі й тьми ярмо!
Пропаде п'ятьма й гніт, спадуть із тебе пута
І ярма всі ми порвемо...
І вільний власний лан
Ти знов оратимеш—властивець свого труду
І в власнім краю сам свій пан . . .

Так писав Франко про український народ у своїх віршах.

Старий коваль, Франків батько, хоч сам і був людина неграмотна, а постарався дати синові науку,

бо добре розумів, що в теперішні часи трудно жити темній людині. І не помилився старий коваль оддавши шістьлітнього хлопця до сільської школи. Він зробив цим велике добро не тільки синові своєму, а і усім нам, усьому трудовому народові українському, бо коли б Франко не пішов до школи, то невідомо, чи не пропала б його велика сила і розум марно.

Походивши два роки до сільської школи, підучившись трохи читати та писати—Франко перейшов для дальшої науки в містечкову школу, що була в місті Дрогобичі при монастирі. З цього часу зазнав Франко і городського життя, тільки знов же не панського, а життя трудового, працюючого народу. Жив він у свого родича столяра і допомагав йому в роботі, як приходив з школи. В столярні, як і в батьковій кузні, товклось що—дня не мало всякого народу. От тут то і придивився Франко до робочого люду городського, до тих ремісників, що дуже важким трудом здобували на шматок насущного хліба, та жили в злиднях, завше при недостатках. Глибоко запало в душу хлопця все те, що він бачив, живучи то в себе в селі, то тут у свого родича у городі і вже до самої смерти стояло йому перед очима—то селянське, хліборобське життя, то городське, ремісниче. Сам жив він з трудовим народом, сам зазнав його життя, то й не дурно, що потім так гарно та правдиво списав його в своїх книжках.

З городської школи перейшов хлопець до гімназії, що була тут таки ж, в містечку Дрогобичі. Треба сказати, що за тих, хоч ще й недавніх часів, наука по школах в Галичині була мало пристосована до життя, була нецікава і нудна не згірше, як тепер в наших школах. Отож не дивно, що в гімназії хлопець чогось наче притих і мало цікавився наукою; видно було, що наука та мало до серця і розуму йому доходила. Може б так хлопець і знеохотився до науки може б так і кинув школу, що не зачіпала його душі. Та на щастя хлопцеві попали до рук вірші нашого незабутнього кобзаря Т. Шевченка. Через короткий час Франко знав майже всього „Кобзаря“ на пам'ять. Живе та щире рідне слово запалило вогонь в душі Франка. Хлопець зрозумів, що в книгах можна знайти багацько розумного, цікавого та хорошого і завзято взявся до читання всяких книжок на різних мовах. Читаючи книжки, Франко розвинув свій розум, багато де чому навчився заохотився писати й сам. І коли він, скінчивши гімназію, вступив до Львівського університету, то вже був готовий стати до свідомої великої роботи на користь своєму народові, вже був готовий стати до боротьби за права трудящого українського народу, за його кращу долю. У вищій школі почалась для Франка не тільки наука, а вже й громадська робота, велика, тяжка і запальна, якої він не кидав вже до останку своїх сил.

При дуже тяжких умовах довелося Франкові починати цю свою роботу. Всюди в Галичині в ті 70-ті роки минулого віку було безрадісно, сумно. Живчик громадського життя зовсім не бився. Народ жив сам собі, а інтелігенція, люде вчені—жили теж сами собі. Нікому було понести світло науки в народ, ні од кого було селянинові та робітникові почути рідне, щире слово. Великої нужди та горя зазнав тоді наш трудовий народ, що жив у Галичині. А пани українські та вся інтелігенція йшли на польський бік, говорили по польському, тоб-то „по панському“, точнісінько так, як і у нас раніш всякий намагався говорити мовою московською, вважаючи її „панською“, вищою од своєї рідної української.

Та хоч і польщилися пани, інтелігенція з нашого народу в Галичині, хоч і горнулася до Поляків, та про те не було з того користі, навіть їм самим. Пани польські, що й досі верховодять всім у Галичині, не надавали нашим панам великої ваги, не цінили їхньої підмоги, бо були певні, що зуміють й на властну руч управитись з нашим темним та обдертим народом. Так жив безсилим і народ наш і тодішня наша галицька інтелігенція. Жили, мовчали, терпіли та дивились безсило, як в їхній хаті їхнім добром порядкують чужі люде — польські пани. А видно було, що варт би тільки вченим людям українським, отій інтелігенції кинути залицятись до польської мови та польських звичаїв, варт би тільки було з'єднатися інтелігенції з на-

родом і наш народ був би дужим і взяв би в свої руки свою долю. І дивно було, як того не бачила тодішня галицька інтелігенція. Правду треба сказати, що не всі із інтелігенції з легкою рукою кидали свій народ і тягли за Поляками. Були й такі, хоч і мало їх було, які розуміли, що сили та щастя треба шукати в своєму народові, а не в чужому. Розуміли, що якось воно не гарно і не по правді кидати свій трудящий народ на поталу, на злидні та знущання сильних. Розуміли це все вони, та не до кінця. Дивились вони на наш темний, принижений та обдертий народ і жах їх брав; хіба можна щось з таким народом зробити? Хіба це окремих народ? Хіба цю мову селянську можна вважати за окрему мову? Коли не слід польщитись, то може слід помосковитись? Може московська мова та московська культура нас урятує? Так вони сперечались цілими роками між собою, та вибирали до кого б в прийми пристати, до кого навестись, а в свій трудовий народ, у його велику силу не вірили. Не було в їх віри в народ і нічого вони так і не зробили. А народ все терпів, робив як віл і не світила йому зоря щастя навіть в далечині.

Побачив все це Франко, зрозумів, яка велика помилка тут робиться, і серце його облилося кров'ю. Душа його збунтовалася і загорілася святим вогнем любови до свого поневоленого народу. Так неповинно бути далі! Народ воскресне до життя! — кричала

його душа. І Франко заприсягнув—всі свої сили, весь свій розум і завзяття, все до останку оддати поневоленому трудовому народові українському.

Люди, люди! Я ваш брат,
Я для вас рад жити,
Серця свого кров'ю рад
Ваше горе змити...

Такими палкими словами звернувся Франко до трудового народу, закликаючи його до боротьби за людське життя. „Борітесь!—бо лиш боротись—значить жити.“ Борітеся—поборете!—гукав Франко слідом за Т. Шевченком.

Ходіть, люде, з хат із поля,
Тут кується краща доля,
Ходіть, люде, порану,—
Вибивайтесь з туману!..

Так сміливо почав кликати Франко робочий народ боротись з усім тим панством, що гнітило його заступало народові світ правди—науки. Побачили щиру душу Франкову, та розум його ясний деякі з його товаришів і приєднались до його, і почали вони вже гуртом, хоч і не великим—визволяти свій народ з недолі і неволі. Всі вони постановили, що розіб'ють оту темноту народню, отой сумний спокій, який був тоді в Галичині, оту млявість у громадському житті і розбурхають гро-

мадське життя, хоч би як це дорого не коштувало їм.

Розіб'ємо скалу, роздробимо граніт.

І кров'ю власною, власними кістками

Твердий змуруємо гостинець і за нами

Прийде нове життя, добро нове у світ.

І робив Франко з своїми товаришами день і ніч, терплячи і голод і холод. Писав для народа різні книжки—і такі щоб для читання годились, як от вірші, оповідання, і такі щоб для науки були придатні, а разом з цим гуртував людей, заохочував вченіших з них єднатися та ставати на службу своєму народові. Скрізь було роботи непочата нива, скрізь треба було поспішати. А помішників було мало, ворогів же багато.

Злякалося правительство галицьке, що складалося з самих панів поляків, Франкової роботи, його широї праці на користь народові і зразу ж постаралося підрізати йому крила. Року 1877 було арештовано Франка разом з іншими його товаришами і запроваджено до тюрми. Мусів Франко кинути науку в університеті і громадську і просидіти, склавши руки, дев'ять місяців у тюрмі. На щастя правительство ще не мало за що добре вчинитись і через це не могло довгий час продержати Франка в тюрмі. Вийшовши з тюрми Франко знов вступив до університету і почав вчитися пильно, бо бачив,

що нашому народові бракує своїх вчених людей, а разом з тим не кидав він і роботи громадської ніс слово правди в трудовий народ, кликав інтелігенцію до роботи. Року 1880-го його арештували вдруге, а в 1889 році—втретє. Так правительство увесь час не спускало з Франка свого лихого ока і всіми силами намагалось не дати йому працювати для народу, для української справи. Року 1895-го Франко написав визначний науковий твір і подав його на розгляд професорській раді Львівського університету. Професори побачили, що Франко уявляє з себе велику наукову силу, що він має добрий розум і освіту і ухвалили запросити його за свого товариша в університет, щоб він навчав там студентів. Зрадив Франко дуже такій постанові, зрадив, що вже зможе в самому університеті молодь нашу до служби своєму народові українському навертати і нашу рідну науку українську розвивати. Та не судилося здійснитись тим сподіванкам Франка. Намістник австрійського царя в Галичині не дозволив Франкові навчати студентів в університеті. Так Франко зазнав од австрійського та польського правительства такої самої кривди і жорстокої кари, якої в нас тут у Росії зазнав перед тим Т. Шевченко од російського правительства, яке, заславши Шевченка в азійські степи, заборонило було йому писати і малювати. Отак скрізь, по всіх державах всі царі та їхні правительства ненавидять оборонців народніх і кривдять їх на всі способи.

карають та намагаються одірвать од роботи на користь народів.

Так раз по раз дошкудляло правительство Франкові чим і як могло. А до цієї ганебної роботи правительства прилучилось ще й панство польське й наше ж таки. Деяки з наших землячків, що с початку признавались до Франка, як побачили його завзяту роботу, та те, яким лихим оком дивилось на нього правительство, одвернулись од нього, перестали вітаться і зустрічатись з ним, щоб не натягти й на себе гніву поліції. Говорили, що мовляв, незручно з такою людиною, що по тюрмах сиділа, товариство мати, а деякі так-таки прямо лаяли Франка і говорили, що так йому і треба, нехай не дуже з голодранцями руку тягне. І були ціли тижні і місяці, коли Франкові ні з ким було словом перекинутись, нігде було кусок хліба заробити і лежав він голодний і самотний в своїй кімнаті видаючись у гарячці.

Так все це не зламало великого духу Франкового, не згасило його любови великої до народу. Він знав, що народ в його муках не повинен, а до того ще й помічав, що його робота не пропадає дурно, що народ прокидається, а інтелігенції, вчених та інших людей українських, хоч і потроху, а все більше. Він тільки просив, щоб сили тієї йому надовше хватило:

Земля, моя всеплодущая мати,
Сили, що в твоїй живе глибині,

Краплю, щоб в бою сильніше стояти,
Дай і мені!

Дай теплоти, що роширює груди,
Чистить чуття і відновлює кров,
Що до людей безграничну будить,
Чисту любов!

Дай і огню, щоб ним слово налити,
Душі стрясать, громовую дай власть,
Правді служити, неправду палити
Вичну дай страсть!

Силу рукам дай, щоб пута ламати,
Ясність думкам, в серце кривді влучать,
Дай працювать, працювать, працювати
В праці сконать!

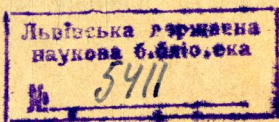
Франко не знаючи одпочинку, довгі роки працював, як вчений, письменник і громадський діяч. І ця робота його не пропала марно. Велику борозну провів він на ниві відродження нашого трудового народу, багато зробив для щастя нашої землі. Десятки років Франкової роботи велику зміну внесли в громадське життя галицьких Українців. Тої мертвої тиші, в якій почав свою роботу Франко, як не бувало. Народ прокинувся, заснувалася в Галичині ціла народня партія, що почала боротися за добро українського народу. Франко був вже не один. Скалу

байдужности і безпросвітної темноти було зламано, путь правді разчищено. До Франкового голосу прислухалися всі Українці—і галицькі, і наші і ті що живуть в Америці. Всі вчилися од нього і запаливались його вогнем. Зтомлений тяжкою працею, прибитий горем, знесилений гірким життям врешті тяжко занедужав Франко і скілька год страждав від теї недуги, аж поки і не одійшов од нас, не діждавшись того великого щастя, яке переживаємо ми.

Все, що мав у житті, він віддав
Для одної ідеї,
І горів, і яснів, і страждав,
І трудився для неї...

А ідея та була—боротьба за щастя українського народу, за щастя всіх тих хто в поті чола здобуває собі хліб. Франко вмер. Але слава Франкова не вмере, не поляже. Величний дух його і по смерті вітає над нами і кличе до боротьби за щастя трудового народу.

II. Христюк.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ:

Тижневу Газету

БОРОТЬБА

Орган Центр. Коміт. Укр. партії соц.-рев.

Адр.: Святославська 11 А.

і ЩОДЕННУ ГАЗЕТУ

НАРОДНЯ ВОЛЯ.

Адр. Хрещатик 27.

ВИЙШЛИ З ДРУКУ

Видання Київського Ком. У. П. С.-Р.

- 1) „Хто такі соц.-рев. і чого вони домагаються“.
- 2) „Який державний лад мусить бути“.

ТИМЧАСОВА АДРЕСА:

Центральн. Ком. Укр. партії соц.-рев.

і Київськ. Губ. Коміт. Укр. партії
соц.-рев.

Святославська 11 А.

0,42
(1986)

5411

РА

5411

Л. Христюк

„Борець за діло
народне“